

Державний історико-архітектурний заповідник «Стара Умань»
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

**ЛЮДМИЛА ЯКИМЕНКО
ІГОР КРИВОШЕЯ**

НАДІЯ СУРОВЦОВА (1896–1985): У ПОШУКАХ ВТРАЧЕНОГО ЧАСУ

Умань
Видавець «Сочінський М. М.»
2016

УДК 929Суровцова:070
ББК 83.3(4Укр)6-8
Я 45

Наукова редакція

Галича Олександра Андрійовича, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри теорії літератури та компаративістики ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, директора Східного філіалу Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України.

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики та видавничої справи ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Галич Валентина Миколаївна;

доктор історичних наук, професор кафедри історії України, завідувач науково-дослідної лабораторії “Історичне краєзнавство Уманщини” Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини **Кузнець Тетяна**

Володимирівна;

кандидат історичних наук, професор, професор кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, голова обласної організації Національної спілки краєзнавців України **Мельниченко Василь Миколайович.**

Я 45 Якименко Л. М. Надія Суровцова (1896–1985): у пошуках втраченого часу : моногр. / Людмила Якименко, Ігор Кривошея ; під ред. Галича О. А. – Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2016. – 280 с.

ISBN

У монографії досліджено життєвий і творчий шлях відомої української журналістки, письменниці, краєзнавця-історика, громадсько-політичної діячки, перекладачки, пацифістки Надії Віталіївни Суровцової, що була заарештована в 1930-х рр. і зазнала тридцятирічних поневірянь в'язницями й таборами Сибіру. Після повернення в Україну вона продовжувала плідно працювати над мемуарами, автобіографічними творами, готувала до друку збірки художніх і художньо-публіцистичних текстів та книгу “Спогади”, була активною дописувачкою в місцеву й республіканську пресу, займалася краєзнавчою науково-дослідною роботою. У пропонуваному науковому дослідженні розкриваються цікаві подробиці її трагічної долі.

Друк монографії приурочено до відзначення 120-ї річниці з дня народження Великої Українки. Рекомендується для прочитання істориками, журналістами, філологами, поціновувачами мистецького спадку Надії Суровцової.

УДК 929Суровцова:070
ББК 83.3(4Укр)6-8

ISBN

© Якименко Л. М., 2016
© Кривошея І. І., 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1 <i>Джерела та історіографія життя й творчості</i> <i>Надії Суровцової</i>	6
РОЗДІЛ 2 <i>“Літопис недовгого щастя” (1896-1918 рр.)</i>	31
РОЗДІЛ 3 <i>“Вимушена еміграція” (1918-1925 рр.)</i>	85
РОЗДІЛ 4 <i>Від “богемного Харкова” до “в’язничної Голгофи”</i> <i>(1925-1956 рр.)</i>	133
РОЗДІЛ 5 <i>“Повернення” в Умань (1957-1985 рр.)</i>	182
ПІСЛЯМОВА	244
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	248

ПЕРЕДМОВА

У суверенній Україні поступово відбувається повернення до національних цінностей і загальнолюдських ідеалів як вічних критеріїв приватного й громадського життя людини. Саме тому зростає увага до окремої особистості, адже багатство духовного існування демократичного суспільства зумовлене поліфонічністю й багатогранністю внутрішнього світу кожного індивіда. Яскравим показником цього визначального й важливого процесу є збагачення національної новітньої історії, літератури й культури за рахунок автобіографічної прози.

Озираючись на останнє десятиліття минулого віку, можна пересвідчитися, що для української літератури прогноз щодо поживлення інтересу до мемуарних творів цілком справдився. Теми голодомору, репресій, опору режиму, філософські питання про міру впливу обставин на прийняття рішень, про силу людського духу й перевагу його над матерією, про формування й розвиток неординарної особистості, митця в складних соціально-політичних умовах були порушені й висвітлені в українській мемуаристиці 1990-х рр.

Автобіографічні тексти завжди залишалися одним із чинників духовного самовираження нації. Саме завдяки мемуарним жанрам можна простежити поступ громадської думки, бо в мемуаристиці, як в елементі національної культури й документі індивідуальності, інтегруються й засвоюються різні чинники буття. На сьогодні художньо-документальні твори набувають значення соціокультурного феномену, що в його відсвіті проступає проблема особистості в історії культури. Егодокументи можна вважати водночас і своєрідним свідченням еволюції національної свідомості, що репрезентують у сконденсованій формі специфіку розвитку літератури певного періоду.

У наш час ідеологічна заангажованість і суб'єктивність у ставленні до вивчення культури відходять у минуле. З'явилася реальна можливість здійснити літературознавче дослідження з точки зору жанрової, сюжетно-композиційної та образної специфіки художньо-документальних творів, визначити їхнє місце в мистецтві другої половини ХХ ст., окресливши конкретно-історичні обставини творення мемуарів. Разом із тим естетична природа автобіографічної прози, її поетика, мова, стиль формують враження про автора як про людину, утримують його духовний образ, модель його самохарактеристики.

Протягом останнього десятиліття в українську культуру повертаються імена митців і їхній творчий спадок, які тривалий час залишалися на маргінесах наукового вивчення. Серед них ім'я Надії Віталіївни Суровцової є одним із найяскравіших. Вона збагатила вітчизняну мемуаристику книгою "Спогади", модерністську літературу – збіркою імпресіоністсько-експресіоністських творів "По той бік", а табірну – збіркою "Колимські силуети".

Надія Суровцова – письменниця, журналістка, історик-краєзнавець, громадсько-політична діячка, одна зі знаних постатей українського патріотичного руху, тридцятирічний в'язень таборів і примусових поселень. У її долі відбилися всі віхи того хресного шляху, яким довелося пройти багатьом свідомим українцям у двадцятому столітті. У пропонованому науковому дослідженні розглядається біографія Н. Суровцової на тлі насичених, неоднозначних, трагічних і величних подій в історії України й в історії Європи кін. ХІХ – 80-х рр. ХХ ст.